

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrlometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

Mezinárodní sociální a humanitární práce

Ludmila Šujanová

Reflexe zahraničních praxí studentů Sociální a humanitární práce

CARITAS - VOŠs Olomouc

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. David Dohnal

2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou použitou literaturu a ostatní informační prameny.

V Olomouci 30. 6. 2014

Poděkování

Děkuji Mgr. Davidu Dohnalovi za jeho čas a připomínky při vedení mé bakalářské práce. Dále děkuji přátelům za podporu a mé rodině, která mi umožňuje studovat. Poděkování patří i respondentům, kteří se zapojili do mého výzkumu.

OBSAH

Obsah	4
Úvod	3
1. Teoretická část	5
1.1. Odborné praktické vzdělávání studenta sociální práce	5
1.1.1. Teoretické ukotvení praktického vzdělávání studentů sociální práce	6
1.1.2. Vlastní reflexe praxe studenta sociální práce	7
1.2. Koncept studijního oboru Sociální a humanitární práce	8
1.2.1. Profil absolventa Sociální a humanitární práce	9
1.2.2. Znalosti a dovednosti absolventa SOHUPu	10
1.2.3. Systém praxí oboru SOHUP	10
1.3. Příprava studentů SOHUP na zahraniční praxe v rámci oboru	11
1.3.1. Příprava před odjezdem na praxi	12
1.3.1.1. Předměty přímo i nepřímo připravující na praxe	12
1.3.1.2. Další způsoby přípravy	14
1.3.1.3. Přípravný týden před praxí	14
1.3.2. Doprovázení během praxe, průběh praxe	15
1.3.3. Ukončení praxe	16
1.3.3.1. Supervizí týden	16
1.3.4. Shrnutí teoretické části	17
2. Praktická část	18
2.1. Výzkumná strategie	18
2.2. Cíl práce, výzkumná otázka	20
2.3. Výzkumný soubor a metoda sběru dat	20
3. Zpracování dat	22
3.1. Interpretace dat	22
3.1.1. Průběžná příprava studentů na zahraniční praxe v rámci vzdělávacího programu	23
3.1.2. Příprava a provázení studentů před nástupem na praxi	25
3.1.3. Provázení studentů v průběhu zahraniční praxe	26
3.1.4. Provázení studentů po ukončení zahraničních praxí	27
3.1.5. Další doporučení ohledně přípravy na zahraniční praxe	29
3.2. Vyhodnocení výzkumu	30
3.3. Reflexe tazatele	31

Závěr.....	32
Bibliografie	33
Knižní zdroje:.....	33
Internetové zdroje:.....	33
Příloha č. 1 - NÁVOD ROZHOVORU	35

ÚVOD

V rámci praxí ve čtvrtém semestru se studenti oboru Sociální a humanitární práce (dále SOHUP) na CARITAS - VOŠs Olomouc vydávají až na 13 týdnů do zahraničních pracovišť. Odjíždějí na tyto praxe do mnoha různých částí světa, zkoušejí si zde sociální práci v jiných kulturních a mnohdy i klimatických podmínkách. Tato stáž je pro ně nejen praktickým propojením s teorií, ale také nepostradatelnou součástí profesní přípravy jakožto budoucích humanitárních, i sociálních pracovníků. Je to většinou první, takto intenzivní kontakt se sociální prací v zahraničí. A je zároveň poslední, takto řízený, během studia na škole.

Při studiu je na zahraniční praxi kladen velký důraz, přizpůsobují se jí předcházející tuzemské praxe s obdobnou cílovou skupinou, která ho za hranicemi čeká, na základě praxe vznikají mnohé výstupní práce. Jedním z předpokladů úspěšného absolvování stáže je i pečlivě nastavený systém přípravy. Student prochází přes jazykové, studijní a mnohé další, přípravy a aktivity, které by jej měli na tak důležitou zahraniční stáž připravit. Během samotné praxe v zahraničí je student v kontaktu s tuzemským pedagogem - tutorem, a na místě je doprovázen pracovníkem tamní organizace – mentorem. Před odjezdem a po návratu zpět je studentům poskytnuta supervize.

Osobně mohu říci, že tato zahraniční praxe pro mě byla jedním z velkých kroků v životě. Prožila jsem čtvrt roku v odlišných podmínkách, daleko od všeho, čemu jsem důvěřovala a co jsem znala. Vážím si tohoto neopakovatelného času, hodně jsem si odnesla do budoucího osobního i profesního života. Často jsem si však kladla otázku, do jaké míry mě na situace, ve kterých jsem se na praxi ocitala, škola připravila a vůbec mohla připravit. Protože praxi takového rozměru a zaměření jsem ještě neabsolvovala. A zajímalo mě, jak přípravu vnímali spolužáci, kteří absolvovali přípravu ve stejném rozsahu, ve stejném akademickém roce.

Svoji práci jsem pojmenovala Reflexe zahraničních praxí studentů Sociální a humanitární práce CARITAS - VOŠs Olomouc. Cílem této empirické práce je zjistit, jak studenti SOHUPu hodnotí provázení a přípravu školou před odjezdem, v průběhu a po ukončení jejich zahraničních praxí. A to z hlediska doprovázení institucí školy a jejím systémem přípravy, která byla poskytnuta tomuto ročníku. Mým záměrem je teoreticky zmapovat všechny možnosti a nabídky školy, která měli studenti k dispozici a poté od studentů zjistit do jaké míry jim tato příprava byla užitečná, dostatečná, případně jaké změny v tomto systému by

škole doporučili. Chci nabídnout komplexní zhodnocení přípravy s evaluacemi, které by mohlo být srovnáváno s dalšími koncepty příprav. A to jak minulých ročníků, tak i příprav v následujících letech. Do jisté míry tak navazuji na Bakalářskou práci Ivy Musilové, s názvem Multikulturní příprava studentů CARITAS -VOŠs Olomouc při výjezdu na zahraniční praxe (2012), která také evaluovala přípravu na zahraniční konkrétního, jejího ročníku.

Má práce má být rozšířením a doplněním školních evaluací, které v určité formě proběhly krátce po příjezdu z praxí. Data na moji práci však byla sbírána s větším odstupem a nadhledem na praxe a byly poskytovány mě, studentce, která sama zahraniční praxi absolvovala ve stejné době jako oni. To považuji za další přínos, který moje práce přináší.

Výzkumnou otázkou mojí práce je: „Jak studenti SOHUPu hodnotí provázení školou během přípravy, průběhu a ukončení jejich zahraničních praxí?“ Teoretickou část jsem rozdělila na tři části. V první teoretické části nastiňuji obecný rámec odborného praktického vzdělávání sociálních pracovníků. Ve druhé části popisuji koncept studijního oboru Sociální a humanitární práce, kde představuji profil absolventa a znalosti a dovednosti absolventa SOHUPu. Popis zužuji na ty části profilu, které souvisejí s tématem práce. Ve třetí části se zaměřuji na samotnou přípravu studentů SOHUPu na jejich zahraniční praxe. V praktické části představuji výzkumnou strategii, určuji výzkumný soubor a metodu sběru dat, v části zpracování dat interpretuji výstupy. V závěru přináším výsledky práce.

1. TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části nastiňuji téma praktického vzdělávání studentů sociální práce a systém zahraničních praxí na této škole, včetně provázení školou během příprav, průběhu a ukončení zahraničních praxí.

Teoretická část se dělí na tři základní části. V první popisují ukotvení odborného praktického vzdělávání studentů sociální práce. Jde o obecný koncept, který je stejně tak platný pro zaměření našeho Sociálního a humanitárního programu. V této části budu čerpat především z odborné literatury a také literatury pocházející z profesních institucí jako Asociace vzdělavatelů v sociální práci a z časopisu pro teoretické a praktické ukotvení a vzdělávání v sociální práci Sociální práce/ Sociálna práca, který Asociace vydává.

Ve druhé části popisují koncept studijního oboru Sociální a humanitární práce na Caritas – Vyšší odborné škole sociální Olomouc. Tento vzdělávací program průběžně prochází novými akreditacemi, dochází ke změnám v dotacích hodina na předměty a v anotacích jednotlivých předmětů. Ve své práci vycházím z aktuálního akreditačního spisu, který byl aktuální pro daný školní rok přípravy studentů na zahraniční praxe. Popíšu vzdělávací obor Sociální a humanitární práce, podle popisu profilu absolventa, jak je popsán v oficiálních dokumentech školy.

Ve třetí části shrnu systém přípravy studentů na jejich zahraniční praxe. Jde o to, zachytit všechny prostředky a nástroje, jimiž škola připravuje své studenty na zahraniční praxe. Čerpat budu z publikace Průvodce praktickým vzděláním (2012) a anotací jednotlivých kurzů a předmětů. Doprovázení a příprava studentů bude rozdělena chronologicky do tří částí. První se bude týkat období před odjezdem na praxe. Půjde jak o předměty, tak i o různé specifické přípravy a aktivity. V další části nastíním spolupráce studenta a školy v průběhu praxe. Nakonec ukončení a hodnocení po příjezdu z praxe.

1.1. Odborné praktické vzdělávání studenta sociální práce

Studium sociální práce zahrnuje jako u dalších oborů vzdělávání v teoretické, stejně jako v praktické oblasti. Praktická příprava je zde však důležitější než u jiných vědních disciplín, a to i proto, že se jedná o pomáhající profesi, je jedním ze základních pilířů přípravy budoucího sociálního pracovníka. „*Sociální práce je založená na hodnotách, systému znalostí*

a dovedností získaných v průběhu studia a na zkušenostech z praxe.“ (Maroon, Matoušek, Pazlarová 2007, s. 83)

Odborná praxe zahrnuje veškerý čas a činnosti, které student prožívá v daných zařízeních a v terénu. Ověřuje si zde získané vědomosti a může je srovnávat s jeho vlastním poznáním. Rozvíjí své dovednosti, prokazuje svoje kompetence, připravuje se na své budoucí profesní uplatnění. (Maroon, Matoušek, Pazlarová, 2007). Získává důležité zkušenosti o fungování pracoviště, o přístupu ke klientům, o způsobu práce pracovníků apod. Aby tato důležitá část studia přinesla daný užitek, musí být dobře připravena. Je třeba vymezení kompetencí a úloh, vhodné je propojení s výzkumem.

Student do procesu učení vstupuje v různých rolích. Vašutová popisuje jeho tři základní postoje a to student vnímaný jako osobnost, jako učící se jedinec a jako klient. (Vašutová 2002 in Hanušová, Oudová, Votava, 2010) Ke studentu sociální práce tedy může být v zařízení, kde vykonává praxi, přistupováno různě.

1.1.1. Teoretické ukotvení praktického vzdělávání studentů sociální práce

Podoba praktického vzdělávání vychází z několika pramenů. Jedním z nich jsou minimální vzdělávací standardy Asociace vzdělavatelů v sociální práci. Smyslem tohoto dokumentu je předložit soubor minimálních standardů obsahu studia a zásad studia sociální práce a poskytnout terciárnímu vzdělávacímu sektoru podporu formou konzultace. (Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2009) Vůči odborné praxi vymezuje její pojetí, principy, cíle a kompetence. K základním principům řadí individuální přístup ke studentům, který dále podporuje jejich osobnostní a profesní růst. Dále je to partnerství a aktivita všech zúčastněných stran, studenta, školy a zařízení. Nakonec je to vzájemné hodnocení zúčastněných stran. Cílem odborné praxe je *„podpora odborné způsobilosti a rozvoj kompetencí studentů k výkonu sociální práce v daných typech institucí, vedení studentů k reflexi zkušeností z odborné praxe a sebereflexi, a motivace studentů k hledání a nalézání profesní identity.*“ (Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2009)

Jako tři základní pilíře systému odborného praktického vzdělávání považuje Kahánková a kol. odbornou praxi, seminář k odborné praxi a supervizi. Cílem tohoto vzdělávání je rozvoj profesionálních kompetencí studentů, schopností reflexe a kritického myšlení. Dalšími záměry jsou podpora procesu identifikace studentů s profesí sociální práce a rozvoj potenciálu studentů pro provázání teorie s praxí. (Kahánková a kol. 2007, s. 10)

Na odborné praxe sociálních pracovníků lze obecně nahlížet několika přístupy. Navrátilová (2010) ve své disertační práci uvádí tři: přístup založený na důkazech, kompetenční přístup a reflexivní přístup. Na CARITAS - VOŠs Olomouc se v praktickém vzdělávání promítají prvky všech těchto přístupů. V prvním z nich, jinak zvaným Evidence-based practice, je kladený důraz na vědecky ověřitelná data o správnosti intervence sociálního pracovníka získaná uznanými metodami a pečlivou analýzou dat. Reflexivně zaměřené přístupy se odvíjí od trojdílného modelu, který popisuje schopnost sociálního pracovníka rozvíjet reflexivní uvažování. Jedná se o kognitivní, afektivní a hodnotovou dimenzi modelu. Kompetenční přístupy sledují formulované cíle, které mají zaručit dosažení daných kompetencí a je možné jejich naplnění měřit. Tento přístup je vhodný pro vyjasnění organizaci i studentu samotného náplně jeho práce na pracovišti, což může být potvrzeno sepsáním kontraktu. (Navrátilová, 2010, s. 69 - 157) V českém prostředí se tématu kompetencí pro praxi sociálních pracovníků věnuje Havrdová.

Na odborné praxi se studentem spolupracují organizátor praxí, smluvní zařízení praxe a seminář praxe, kde se studenti seznámí s obsahem praxe a náležitostmi, které je třeba splnit. Tato skupina provází studenta během výkonu praxe a dohlíží na její vykonávání a kvalitu. (Havrdová in Sociální práce, 2007, s. 78 - 86). Při ukončení praxe, ale také v jejím průběhu každé praxe by mělo být provedeno hodnocení ze strany školitele, organizátora praxe a studenta. Stejně jako hodnocení přístupu k praxi, práce s klienty, samotné zařízení.

1.1.2. Vlastní reflexe praxe studenta sociální práce

Pro hodnocení praxe studentem je důležitá jeho reflexe situací a chování na pracovišti. Úlehla (2009) o reflexi vlastní praxe píše jako o soustavné a disciplinované formě pozorování vlastní práce, jejím zkoumáním a neustálým zacházením se sebou samotným. Zabývá se tím, co vlastně dělá, kde se nachází a tak se pak dále profesně vyvíjí. Pokud by student či pracovník nerefletoval vlastní práci a ne seberefletoval, nemohlo by k posunu a profesnímu vývoji dojít. (Úlehla, 2009, s. 26 - 27)

Jedním z nástrojů sebereflexe je supervize. Ta je chápána za proces praktického učení, v níž supervizor pomáhá supervidovanému, tedy studentovi, řešit konkrétní problémové situace, které vznikají při jeho práci s klienty. (Kopřiva, 1997, s. 136) Je odborným pozorováním, reflexí profesní praxe, skrze které se dosahuje určitých organizačních, osobních i profesních cílů. Funkce supervize mohou být podpůrná, vzdělávací a řídicí. (Havrdová, Hajný, 2008) Supervizi můžeme například dělit podle účastníků na skupinovou,

s jednotlivcem nebo týmovou. Havrdová (in Sociální práce, 2007) popisuje supervizi odborné praxe, kterou nazývá vzdělávací supervize. Jde o supervizi konkrétně sociální práce, při vzdělávání studentů sociální práce. „*Ve vzdělávací supervizi na úrovni přípravy pro kvalifikaci v sociální práci jde především o osvojení si základních metod práce s klientem a osobní zrání studenta v profesi (profesní identita, hodnoty a postoje, sebepoznání a zvládnání profesionální role).*“ (Havrdová in Sociální práce, 2007 s.81-82) Nedílnou součástí supervize je věnování pozornosti sebereflexi a sebepoznávání. Během supervize je také třeba brát v potaz možné zdroje napětí, které u studentů mohou pramenit z obav bezradnosti vyplývající z neznalosti a obtíží při aplikaci teoretických vědomostí do praxe, strach z přílišného kladení nároků na ně samotné nebo strach z nových situací, které často vnímá jako něco, co neodpovídá jeho dovednostem. (Maroon, Matoušek, Pazlarová, 2007, s. 28)

1.2. Koncept studijního oboru Sociální a humanitární práce

CARITAS – Vyšší odborné školy sociální v Olomouci je církevní katolická škola, jejím zřizovatelem je arcibiskup olomoucký. Při realizaci svých aktivit a při vzdělání staví na biblickém verši „*Deus Caritas Est*“, tj. „*Bůh je láska*“ (Jan 4,8), je však otevřená všem lidem bez ohledu na jejich vyznání, má ekumenický charakter. Nabízí dva vzdělávací programy, Sociální a humanitární a Charitativní a sociální obor. Usiluje o kvalitní teoretickou a praktickou vybavenost svých studentů a absolventů, stejně jako o jejich osobnostní růst. Sociální práce je o pomoci nejrůznějším cílovým skupinám lidí, potřebným, kteří jsou sociálně vyloučení, nebo se nemohou o sebe postarat sami. (CARITAS - Vyšší odborná škola sociální Olomouc)

Studium Sociální a humanitární práce je tříletý obor, při úspěšném absolvování ukončený titulem Diplomovaného specialisty (Dis.). Souběžně je možné studovat bakalářské studium na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, kde je obor nazvaný Mezinárodní sociální a humanitární práce. Cílem oboru je připravit studenty jak na práci v tuzemské sociální sféře, tak i na humanitární intervence a rozvojové projekty v zahraničí. Koncepce takového oboru je v České republice jediná. (CARITAS - Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2013)

Samotný obor je sestaven tak, aby odpovídal na požadavky humanitárních organizací. Zaměřuje se na speciální přípravu humanitárních pracovníků, a na požadavky institucí poskytující pomoc minoritám, migrantům, imigrantům a na Koncepci zahraniční rozvojové

pomoci České republiky. Program je koncipován tak, aby vzdělával a vychovával budoucí sociální a humanitární pracovníky, kteří budou schopni zvládat zvýšenou zátěž a tím odpovídat na poptávku organizací po právě takových pracovnících.

Absolventi programu získají teoretické znalosti pro sociální a humanitární práci, vzdělávací koncept se řídí minimálními standardy vzdělávání v sociální práci a standardy NOHA (Network On Humanitarian Assistance). Praktické zkušenosti studenti získávají především na tuzemské a zahraniční praxi. (Sociální a humanitární práce, 2013)

Ve vzdělání je kladen důraz na propojení teorie s praxí. Praktické znalosti studenti získávají během stáží, které tvoří značnou část studia, téměř jednu třetinu výuky. V prvním ročníku studenti SOHUPu absolvují v tuzemských zařízeních sociálních služeb nebo neziskových organizacích. Ve druhém ročníku absolvují povinnou třináctitýdenní praxi, která musí být alespoň z části absolvována v zahraničí. Nabídka stáží školou sahá do několika desítek zemí světa, na čtyřech kontinentech. Praktické studium oboru Sociální a humanitární práce je dále doplněno Zátěžovým výcvikem, kde studenti procházejí nasimulovanými krizovými situacemi typickými pro práci v rámci humanitární práce. Ve studiu má místo také místo Blok expertů, tj. týdenní program seminářů a přednášek tuzemských i zahraničních odborníků z praxe humanitární a sociální práce. Ve třetím ročníku je také zařazen psychosociální výcvik, který se zaměřuje na mezilidské vztahy a rozvíjí sebepoznání studentů. V průběhu celého studia je kladen důraz na jazykové vzdělání, povinného anglického a dalšího, volitelného jazyka. (Sociální a humanitární práce, 2013)

1.2.1. Profil absolventa Sociální a humanitární práce

Dle akreditačního spisu má absolvent SOHUPu širokou škálu možností uplatnění. Je kompetentní participovat na sociální a humanitární práci v domácím i zahraničním rozsahu, v různých typech institucí. Jeho působení v sociální oblasti směřuje ke zlepšení nebo navrácení schopnosti jednotlivců, skupin nebo komunit sociálně fungovat. Je způsobilý přispět k hledání východisek při situacích po katastrofách a hromadných neštěstích, i k řešení globálních otázek na lokální úrovni jako jsou chudoba, nucená migrace apod. Je schopný řešit problémy na poli minorit, migrantů, uprchlíků. Absolvent vnímá a s úctou respektuje jejich kulturní odlišnosti a náboženské a duchovní hodnoty. Tyto dovednosti jsou podepřeny teoretickou a praktickou přípravou, která se z části odehrává v zahraničí. (Profil absolventa Sociální a humanitární práce, 2012)

1.2.2. Znalosti a dovednosti absolventa SOHUPu

Školní dokument uvádějící znalosti a dovednost absolventa SOHUPu jich vymezuje mnoho, zpravidla vycházejí z teoretického základu předmětů. Zde však uvádím pouze ty, které se pojí s tématem této práce.

V první řadě jde o znalost specifika práce s jinými kulturami, pochopení kulturních odlišností, odlišným myšlením i chováním lidí, se kterými se setká. Absolvent také získává vědomosti o sociálních vrstvách, náboženství, etnických souvislostech, kontextu prostředí. Zároveň si však uvědomuje specifické problémy a etické dilemata spojená s poskytováním humanitární a zahraniční pomoci. Dále absolvent rozumí provázanosti somatických a psychosociálních problémů na sociální fungování klienta, včetně kulturní podmíněnosti tohoto fungování. Tyto znalosti a dovednosti dokáže uplatnit v odlišném prostředí a kontextu. Teoretické znalosti se pak student učí aplikovat, mimo jiné, především během své třináctitýdenní zahraniční praxe. Absolvent je pak schopen pohybovat se v odlišném prostředí, komunikovat s místní populací, pracovat v něm. V neposlední řadě jeho schopností je reflexe a práce s vlastními předsudky a stereotypy, které by ovlivňovali jeho praxi. (Profil absolventa Sociální a humanitární práce, 2012)

Absolvent dovede objevovat relevantní řešení problémů v rámci domácích i zahraničních předpisů, pracovat s relevantními zdroji. K tomu mu slouží komunikace v anglickém a případně dalším jazyce. Při působení v tuzemsku i zahraničí pracuje s úctou k důstojnosti a osobnosti ke klientovi. Díky dlouhodobé praxi a dalším výcvikům je absolvent zdatný pracovat na rozvoji svých osobních i profesionálních kompetencí. (Profil absolventa Sociální a humanitární práce, 2012)

1.2.3. Systém praxí oboru SOHUP

V této kapitole budu vycházet z dokumentů platných pro akademický rok 2013/2014, kdy se realizovaly zahraniční praxe těch studentů, kteří ji budou evaluovat.

V prvním ročníku se praxe realizuje ve dvou čtrnáctidenních blocích v letním semestru. (Pozn. autorky - v nové akreditaci se druhý čtrnáctidenní blok tuzemské praxe přesouvá do zimního semestru druhého ročníku.) Cílem je seznámení s tuzemskými pracovišti poskytujícími sociální služby a učit se komunikaci s klienty, umět navázat kontakt s nimi. Z titulu oboru se předpokládá, že bude zájem především o sociální práci s migranty, uprchlíky a národnostními menšinami, také o organizace zabývající se krizovou a humanitární pomocí

apod. Mimo to jsou však k dispozici také pracoviště s mnoha jinými cílovými skupinami. Je však vhodné, když tato cílové skupiny tuzemské praxe souvisí se zahraniční praxí, student se tak seznámí s obdobnými službami nejprve v ČR. Praxe jsou řízené.

Ve druhém ročníku se praxe nutně odehrává v zahraničí, minimálně sedm ze třinácti týdnů. Praxe je zaměřená na seznámení studenta se sociálním a kulturním kontextem zemí a komunit, kde se poskytuje sociální, příp. humanitární pomoc, a kde by mohli v budoucnu pracovat. Nabídka pracovišť je široká, výběrem je na 30 zemí světa. Prioritou při výběru místa je bezpečnost studenta, možnost naplnit cíle učení definované školou a předeslaná ochota pracoviště přijmout studenta a komunikovat se zástupci školy. Cílem praxí ve druhém ročníku je rozšířit a zdokonalit kompetence získané během praxe v prvním ročníku a upevnit a získat nové dovednosti právě v práci v jiném sociálním a kulturním prostředí. (Praxe sociální a humanitární práce, 2013)

Výběr destinace zahraniční stáže se odvíjí od zájmu studenta, záměr pak musí schválit škola. Roli může hrát osobní motivace i finanční stránka praxe. Do zemí Evropské unie je možné odcestovat, za předem stanovených podmínek, s programem Erasmus, kdy student dostává měsíční kapesné, které mu pokrývá zpravidla veškeré výdaje. Jinak je tomu u všech ostatních zemí, kdy si student hradí v plné výši stravu a pojištění. Student a škola se pak podílejí na výdajových položkách ubytování, mezinárodní a vnitrostátní dopravě, očkování, vízu a to v poměru 70% student a 30% škola. Student dostává také paušální částku na pokrytí výdajů za telefon a internet. Student by ale nikdy neměl platit více než 20.000 Kč, v opačném případě přesahující částku hradí škola. Vyúčtování probíhá na základě předem daných podmínek, vedeného účetnictví s doklady o výdajích. V případě obou typů praxí studenti vlastní aktivitou mohou hledat sponzory pro své praxe. (Školní směrnice CARITAS - VOŠs Olomouc)

1.3. Příprava studentů SOHUP na zahraniční praxe v rámci oboru

V této kapitole popíší prostředky a nástroje, jimiž škola připravuje své studenty na zahraniční praxe. Budu čerpat především z publikace Průvodce praktickým vzděláváním (2012) a anotací předmětů a kurzů. Doprovázení studentů bude rozděleno do tří, chronologicky seřazených, období. První část bude popisovat přípravu před odjezdem, druhá spolupráci v průběhu praxe a na závěr popis ve fázi ukončení a hodnocení praxe.

1.3.1. Příprava před odjezdem na praxi

Dříve než studenti odjížděli na jejich zahraniční stáže, prošli přípravou prostřednictvím předmětů, které více či méně souvisely s prací na praxi. Dále to byly různé další kurzy jako blok jazykové přípravy a přípravný týden, nebo samostudium studentů.

1.3.1.1. Předměty přímo i nepřímo připravující na praxe

Vzdělávací program sám o sobě zahrnuje předměty, které přímo i nepřímo připravují studenty na práci v humanitárním a sociálním prostředí, na zahraniční praxe. V první řadě je to výuka cizích jazyků, které rozvíjejí jazykové kompetence a prohlubují znalosti odborné terminologie v oblasti sociální a humanitární práce. Povinným je anglický jazyk, který je nezbytným i pro další orientaci na poli humanitární pomoci. Povinně volitelnými jazyky pak jsou německá, francouzská, španělská a ruská, ze kterých si student jeden vybírá. Kromě řeči, která má v každé zemi svou vlastní podobu, je však třeba vnímat i kulturní odlišnosti v jazyce, hodnotovém žebříčku, i v každodenních zvyklostech a tradicích.

K citlivosti vnímání odlišností v oblasti kultury a hodnot v daných zemích přispívá Etika sociální práce a později Etika humanitární pomoci. Podporují schopnost sebepoznání a k vytváření informovaných rozhodnutí v oblasti etických problémů a dilemat, které mohou vzniknout při výkonu sociální a humanitární práce. (Akreditační spis SOHUP, 2013, s. 71). Na tuzemské i zahraniční stáži se studenti dostávají do situací, ve kterých cítili rozpor mezi osobním přesvědčením a hodnotami organizace a musel si vzniklou situaci nějakým způsobem pro sebe obhájit. Také absolvované předměty s teologickým zaměřením se dotýkaly tématu etiky a hodnotového žebříčku.

Obsahově provázané předměty Úvod do mezinárodní sociální a humanitární práce, Metody mezinárodní sociální práce a Management projektového cyklu v humanitární pomoci, nabízejí integrovaný pohled na mezinárodní sociální práci. Vyzdvihly prvek globální provázanosti, který má vliv také na sociální systémy v domácím prostředí, tématy byla komunitní práce, koncept zplnomocňování, problematika etnických menšin a uprchlíků apod. (Akreditační spis SOHUPu, s. 51) Oba předměty mimo jiné rozvíjejí znalosti z Teorií a metod sociální práce, které studenty seznamují se základními principy vybraných přístupů a jejich využití v sociální práci a ze Sociální politiky, která přinášela znalosti základních funkcí a principů sociální politiky a systémem sociálního zabezpečení, zvláště v ČR. Díky této teoretické základně, znalosti vlastního, tuzemského systému, studenti mohou porovnat náš a tamní systém sociálního zabezpečení, stejně jako porovnat přístup k cílovým skupinám a práci s nimi. K

pochopení konkrétních soudobých politických, sociálních a ekonomických problémů zemí stáží pak sloužil předmět Mezinárodní sociální práce a politika zaměřená na konkrétní země. (Akreditační spis SOHUPu, s. 102)

Další informace z oblasti mezinárodní sociální a humanitární práce, rozvojové spolupráce, problematiky migrace a menšin, lidských práv atd. studenti získávají při přednáškovém Bloku expertů. Významní tuzemští i zahraniční odborníci na uvedená témata se každý letní semestr dělí o své poznatky a zkušenosti.

Studenti vzdělávacího oboru SOHUP se zaměřují zvláště na práci s etnickými menšinami a migranty a také se s těmito cílovými skupinami setkávají na svých praxích. Proto se této oblasti věnuje pozornost při studiu prostřednictvím kurzu Problémy etnických a menšinových skupin Jde o seznámení s historickým kontextem etnických menšin, a znalosti metody práce s menšinami, specifika verbální a neverbální komunikace a příslušníky těchto skupin. (Anotace předmětu, 2013)

Předmět Provázení odbornou praxí je určen k odborné přípravě studenta před a při nástupu na praxi. Zde dostává komplexní informace o harmonogramu a požadavků praxe ze strany školy. V prvním ročníku, po tuzemské praxi, je součástí kurzu skupinová supervize pod vedením supervizora. Ve druhém ročníku, v zimním semestru se zaměřuje na seznámení studentů s organizační a administrativní částí praxe – s výběrovým řízením na praxe, s finančními podmínkami, pravidly očkování, s pravidly komunikace se školou, s trojstrannými kontrakty, a seznamuje studenty s povinnými výukovými cíli pro praxe v zahraničí. V letním semestru druhého ročníku jsou se požadavky předmětu rozdělují do období před nástupem na praxi, během praxe v zahraničí a po praxi. (Anotace předmětu, 2013)

K formování a přípravě na zahraniční praxe přispívají i prolnuté teoretických znalosti z poskytování první pomoci a základy ošetřovatelství ze Zdravotních nauk, aplikování psychohygieny z předmětu Psychologie a další znalosti a dovednosti získané na škole.

Praktická příprava do budoucího povolání v humanitární a sociální sféře i příprava na praxe probíhá prostřednictvím týdenního kurzu Zátěžového výcviku. V jeho průběhu si studenti vyzkouší, jak reagují v zátěžových, krizových situacích a poznají své fyzické i psychické hranice. Kurz je založen na záměrné prožitkové vyvolání zátěže v simulovaných situacích, které by se mohly odehrávat i při humanitárních pomoci. (Anotace předmětu, 2013)

1.3.1.2. Další způsoby přípravy

Před začátkem praxe začíná student spolupracovat se svým tutorem. Tutor odborné praxe je osoba doprovázející studenta při jeho praktickém vzdělávání, tady na zahraniční praxi. Jeho výběr je podmíněn pravidly CARITAS - VOŠs Olomouc, se kterou spolupracuje. Tutor se studentem a ve spolupráci s mentorem konzultuje stanovené cíle učení na praxi, které jsou zaznamenány v trojstranném kontraktu. Tutor danou zemi zná, zpravidla již navštívil dané zařízení nebo komunitu, je schopen studentovi sdělit potřebné informace o ní a o jejím prostředí. Studenta průběžně doprovází, kontroluje a pomáhá mu při naplňování vzdělávacích cílů. Mentor je osoba určená přijímající organizací, která odborně doprovází studenta na odborné praxi. Student nebo škola se s ním dostává do kontaktu ještě před odjezdem na praxi, na základě dohody se školou. (Průvodce praktickým vzděláváním 2012, s. 26-27)

Škola poskytuje v rámci přípravy na praxi speciální jazykové kurzy, zpravidla v rozsahu 38 hodin. Lektory jsou vybíráni především rodilí mluvčí, škála kurzů odpovídá základním dorozumívacím jazykům studentů na praxi. Druhy jazyků se řídí dle zemí, kam se studenti v daném roce vydávají. Jsou tedy pořádány intenzivní jazykové kurzy angličtiny, makedonštiny, ruštiny, nizozemštiny, srbštiny, atd.

Mnoho práce odvedou při přípravě také studenti samotní, kteří samostudiem získávají informace o daných lokalitách, organizacích, o kontextu země. Dobrými zdroji zkušeností a tipů jim mohou být starší spolužáci, kteří již navštívili danou organizaci. Tedy pouze pokud se nejedná o nově schválené pracoviště, dle požadavků školy. Studenti se připravují na výběrové řízení praxí se zemí, kam by rádi odcestovali. Na základě motivačního dopisu a pohovoru v jazyce komunikace v dané organizaci jsou pro toto pracoviště a danou zemi vybráni, nebo ne a je jim případně navržena další možná destinace. Jejich další úlohy spočívá ve zpracování Povinných vzdělávacích cílů praxe, jejíž kostru je třeba, přeloženou do daného jazyka, přiložit do trojstranného kontraktu mezi ním, školou a přijímající organizací. Student si také zpravidla sám zařizuje letenky a jízdenky na stáž a shání ubytování.

1.3.1.3. Přípravný týden před praxí

Před odjezdem na praxe probíhá intenzivní týdenní příprava, která se zaměřuje na rekapitulaci teoretické a praktické vybavenosti studenta pro praxi. Pro odjíždějící druhé ročníky SOHUPu v letním semestru školního roku 2013/2014 příprava obsahovala organizačně administrativní školení ohledně zajištění praxí, „PR“ blok o správném způsobu prezentování školy a praxe veřejnosti a psaní příběhů do Sochy příběhů, informace o psaní

ročníkové práce jako jednoho z výstupů praxe, byl zde prostor pro individuální tutoring. Týden pokračoval Kulturní přípravou, v tomto roce, pod vedením učitelů školy, jehož cílem byla praktická příprava studentů na kulturní odlišnosti v zemích, do kterých vyjíždějí, a podnětí jejich kulturní citlivosti. Dále proběhla supervize po menších skupinách. Cílem bylo uvědomění si kulturních odlišností z hlediska radostí a strastí cílové skupiny a zvědomění vlastních zvládacích strategií. V závěru kurzu měla své místo teoretická bezpečnostní příprava zkušeného humanitárního pracovníka. Seznámil studenty s bezpečnostními doporučeními pro chování pracovníků na humanitárních misích, upozornil na možná ohrožení a nebezpečí na misi, s přenesenou platností pro chování studentů na zahraničních praxích. (Vnitřní dokument – pokyn školy Přípravný týden)

1.3.2. Doprovázení během praxe, průběh praxe

Při nástupu na praxi se student setkává se svým mentorem, nechává její, přijímající organizaci, podepsat trojstranný kontrakt. Společně plánují průběh praxe ve vztahu ke stanoveným vzdělávacím cílům. Student sám zodpovídá za naplnění cílů, proto má být na praxi aktivní, výsledky svého učení má konzultovat s mentorem. Případně cíle reviduje, pokud není možné je naplnit vzhledem k dané situaci. Je důležité, aby měl student přístup ke zdrojům popsaným v kontraktech. (Průvodce praktickým vzděláváním 2012, s. 33) Bez přístupu k některým materiálům organizace, nebo v jiných podmínkách, než očekával (zrušení služby apod.), by student nemohl zpracovávat některé cíle učení, bez internetu by hůře komunikoval se školou, tutorem apod. Pokud student během praxe pobývá více organizacích, s každou z nich je uzavírán vlastní kontrakt, vč. vzdělávacích cílů.

Během praxe může student konzultovat naplňování cílů společně s mentorem a tutorem. S mentorem na pracovišti, s tutorem prostřednictvím internetu nebo telefonicky. Další možnost setkání je skrze monitoring, kdy tutor přijíždí na pracoviště, po předchozí domluvě s mentorem a studentem. Smyslem je podpora studenta a ověření podmínek a průběh praxe, prohloubení spolupráce pracoviště a školy. (Průvodce praktickým vzděláváním, 2012, s. 34)

V průběhu stáže student během práce na pracovišti plní a zpracovává Povinné vzdělávací cíle, pracuje na Ročníkové práci, hledá a zaznamenává příběh, osud člověka do Sochy příběhů, může si vytvářet podklady a sbírat data pro závěrečné práce do následujícího ročníku.

1.3.3. Ukončení praxe

Při ukončení praxe a po návratu do České republiky probíhají mnohá hodnocení a evaluace, jsou podávány výstupy z praxe. Mentor ohodnocuje studenta, jeho výsledky učení a jeho přístup k práci na pracovišti, jeho silné a slabé stránky v rámci i nad rámec Vzdělávacích cílů. V nejlepším případě toto hodnocení osobně probírá se studentem a ten se k němu může vyjádřit. (Průvodce praktickým vzděláváním 2012, s. 35). Pokud student absolvuje praxi na více pracovištích, obdrží hodnocení z každého pracoviště zvlášť.

Po návratu z praxe student odevzdává zpracovanou zprávu z praxe. V ní je zachyceno vše podstatné, co se během praxe událo a vedlo k rozvoji studenta. Zpráva je rozdělena do tří částí, první část obsahuje informace o zařízení, druhá část se týká výkonu praxe, třetí obsahuje přílohy, které mohou zprávu doplňovat. (Průvodce praktickým vzděláváním 2012, s. 39). Pokud student absolvoval praxi ve více pracovištích, vytváří jen jednu Zprávu z praxe, do které shrne informace ze všech organizací a výsledků své sebereflexe za celou dobu praxe.

Student si také aktualizuje portfolio, do kterého přidává kontrakty z jednotlivých odborných praxí, zprávy z povinné praxe z každého pracoviště a hodnocení studenta na pracovišti mentorem. Může přidat odpovídající informační materiály z pracovišť.

1.3.3.1. Supervizí týden

Po návratu do ČR probíhá blok tematicky podobný Přípravnému týdnu, s tím rozdílem, že tento týden je zaměřený na evaluace a vyhodnocování jednotlivých aspektů praxe.

Supervizní týden, který proběhl pro druhé ročníky SOHUPu v letním semestru školního roku 2013/2014 obsahoval administrativní úkony – odevzdání vyúčtování praxí a podepsaných kontraktů, také, jako před praxí, zde byl prostor pro individuální tutoring. Zhodnocení a evaluace se týkaly jak samotných praxí, skrze učitele, tak i dílčích částí, samostatně i praxi předcházejícímu bloku o bezpečnosti chování. Supervize po praxi se zaměřila na srovnávání očekávání před praxí s realitou, sebereflexi studenta na praxi, zamyšlení nad smysluplností projektů, které student navštívil. Součástí týdne byla prezentace své zahraniční praxe studentům nižších ročníků, kteří se o svých stážích teprve rozhodovali, a čekalo je výběrové řízení na zahraniční praxe. Týden byl zakončen veřejným slavnostním vkládáním kamenů do Sochy příběhů, kde mohl přednést každý student oslovující životní příběh člověka, s nímž se setkal na své praxi. (Vnitřní dokument – pokyn školy Supervizní týden 2013).

1.3.4. Shrnutí teoretické části

Z výše napsaného vyplývá, že během studia sociální práce studenti nutně absolvují odborné praktické vzdělávání. Slouží k ukotvení teoretických poznatků, které propojuje s praxí a zároveň rozvíjí osobní i profesní kompetence. Teoreticky je praktické vzdělávání ukotveno standardy Asociace vzdělavatelů v sociální práci, které jsou rozvíjeny tou kterou vzdělávací institucí. Na odborné vzdělávání je možné pohlédnout více koncepty, všechny tři uvedené pilíře lze identifikovat v odborných praxích na naší škole. Na praktickém vzdělávání se kromě studenta podílí organizátor praxí, smluvní zařízení praxe a vysílající instituce. Pro kvalitní praktické vzdělávání je důležité zpětné hodnocení, které provádí pracoviště i sám student. Může se tak dít i prostřednictvím supervize, jakožto praktickým nástrojem sebereflexe.

Studijní obor Sociální a humanitární práce nabízí jak teoretické a nedílné praktické vzdělávání, a podporuje osobnostní růst studentů. Po úspěšném absolvování tříletého diplomovaného programu je absolvent vybaven pracovat s nejrůznějšími cílovými skupinami lidí a je připravován na práci humanitárních pracovníků. Student je vybaven mnoha znalostmi a dovednostmi, je schopen přispívat k řešení různých problematických situací. Praktické vzdělání studentů SOHUP tvoří jednu třetinu jejich studia, ve druhém ročníku se tak ocitá zpravidla na 13 týdnů na praxi v zahraničním pracovišti.

Škola doprovází své studenty během přípravy, v průběhu a po ukončení těchto zahraničních praxí. Před odjezdem do zahraničí jsou součástí přípravy předměty a intenzivní kurzy, které studenta do jisté míry připravují na zahraniční praxe. Během praxe je student doprovázen skrze plnění cílů praxe, jsou mu k dispozici školní tutor a mentor na pracovišti. Po ukončení praxe přicházejí evaluace a uzavírání praxí. Student si ujasňuje, co se na praxi odehrálo, jaký to mělo význam a jak toho využít pro další osobnostní a hlavně profesní růst.

2. PRAKTICKÁ ČÁST

V teoretické části jsem nastínila koncept praktického vzdělávání studentů sociální práce, důležitost a teoretické ukotvení odborného praktického vzdělávání v průběhu studia. Popsala jsem studijní obor Sociální a humanitární práce, profil absolventa a znalosti a dovednosti absolventa SOHUPu.. Dále jsem shrnula koncept přípravy a doprovázení studenta školou, před nástupem na zahraniční praxi, při absolvování a po ukončení praxe. V praktické části popíši výzkumnou strategii, metodu sběru dat, popíšu výzkumný soubor, vyslovím výzkumnou otázku.

2.1. Výzkumná strategie

K tomu, abych zjistila, jak studenti SOHUPu hodnotí provázení a přípravu školou během jejich zahraničních praxí, jsem měla na výběr ze dvou základních možností. Mohla jsem k výzkumu přistoupit jako ke kvantitativní nebo kvalitativní studii. (Hendl uvádí ještě třetí cestu pro výzkum, Smíšený výzkum (Hendl, 2008, s. 58) Tento přístup by však nebyl relevantní.)

Kvantitativní přístup předpokládá deduktivní způsob analýzy a interpretace dat. Je vytvořena teorie, kterou chceme ověřovat, a z ní vyplývající dedukce. Protože za předpokladu, že teorie platí, bude platit určitá vytvořená hypotéza. Provede se tedy operacionalizace, která definuje, co vlastně chceme zjistit, a je provedeno samotné měření. Dále je třeba udělat závěr o platnosti hypotézy a vztáhnout celý výsledek zpátky k teorii. Tento přístup mimo jiné využívá statistická šetření, strukturované dotazníky, výsledek lze zobecnit na populaci, poskytuje přesná, numerická data. Výzkumník stojí vně výzkumu (Hendl, 2008, s. 44-47). Já jsem však dopředu neměla vytvořenou žádnou teorii, kterou bych si chtěla potvrdit.

Druhý přístup, kvalitativní šetření, je založeno na induktivní metodě zpracování dat. Zachycuje jedinečnost a neopakovatelnost zkoumaných prvků. Během takového výzkumu je možnost změn, protože je zde nízká strukturace, výzkumník je sám účastníkem šetření, může jej ovlivňovat. Má otevřený prostor pro nové teorie a poznání, výzkumník až v průběhu zjišťuje, jaký výzkum proměnné mají a jak se ovlivňují. Výsledky kvalitativního přístupu nelze zobecňovat pro populaci (Miovský, 2006, s. 25 – 27).

V případě mojí práce mi vyhovovaly některé prvky z obou výše zmíněných variant. Jako výzkumník jsem svoji pozici k subjektu, tedy zahraničním praxím, viděla jako těsný, protože se mě přímo dotýkal. Stejně tak jsem ale od něj měla odstup, protože jsem se jej snažila popsat jej také jako takový. Struktura výzkumné strategie musela být na jednu stranu omezená, protože šlo o hodnocení předem určených, neměnných prvků. Zároveň bylo třeba výzkumnou strategii měnit v závislosti na výpovědích a doptávat se, zda byla výpověď správně pochopena. Také platnost výsledků měla být na jednu stranu silně zobecnitelná a stejně tak k nim bylo třeba kontextuální porozumění dané skupiny v dané situaci. A nakonec, šlo mi stejně tak o tvrdá, spolehlivá data s výpovědní hodnotou, o která by se bylo možné opřít. Ale nechtěla jsem výzkum ochudit ani o hloubku a bohatost výsledků. Záměrem práce nebyl počet čárek za spokojenost či nespokojenost, ale hlubší pochopení významu a rozkrytí souvislostí (Hendl, 2008, s. 55).

Řešením se tedy ukázala kombinace kvantitativního a kvalitativního přístupu. Miovský (2006) píše, že přestože zobecňování není primárním cílem kvalitativního přístupu, výstupy tohoto přístupu mohou být do určité míry zobecnitelné. (Miovský, 2006, s. 84) „*Kromě toho, že samozřejmě mohou být kvalitativní metody kombinovány s metodami kvalitativními a můžeme s nimi na určitém stupni obecnosti pracovat, existují také postupy, kterými je možné i z kvalitativních dat s určitým omezením zobecnění provést.*“ (Miovský, 2006, s. 84)

Ke sběru dat jsem zvolila kvalitativní přístup získání informací, výzkumnou technikou byla evaluace. Při svém výzkumu jsem respondentům předkládala připravený soubor otevřených otázek, ke kterým se vyjadřovali v různém pořadí, do různé hloubky. Někdy také bylo třeba doptávat se a ověřovat si, jestli správně rozumím a interpretuji dané výpovědi, proto bylo třeba klást doplňující otázky.

Miovský rozlišuje dva typy kvalitativní evaluace. Podle cílů a dopadů definuje přístup formativní a normativní. Ty se od sebe liší především ve způsobu zacházení s daty při formulování výsledků a následné práce s nimi. Prvním typem je tedy formativní přístup v evaluaci, jehož hlavním cílem je přinést taková data, díky nimž odkryjeme silné a slabé stránky předmětu výzkumu. Dále budeme moci formulovat případné doporučení ke zlepšení, nebo postup jak se silnými a slabými stránkami předmětu našeho výzkumu dále pracovat. Druhým přístupem je normativní způsob evaluace, který zkoumá, a porovnává dva nebo více různých programů. Měřítkem pak jsou rozdělení na lepší a horší, stejně jako se v tomto přístupu mohou nastavit obecná kritéria kvality, jako nové měřítko pro srovnání. (Miovský,

2006, s. 116). Vzhledem k zaměření mé práce jsem se rozhodla pro formativní přístup. Půjde totiž právě o evaluaci a zhodnocení konkrétního konceptu přípravy.

2.2. Cíl práce, výzkumná otázka

Cílem mé práce je popsat koncept veškerého doprovázení a přípravy studentů Sociální a humanitární práce školou, během jejich zahraničních praxí, realizovaných konkrétně v roce 2013. Pomocí evaluace pak budu zjišťovat, jak přínosná tato příprava byla, příp. jaké další strategie by navrhli. Jde o shrnutí přípravy konkrétního ročníku a reflexe na ni tak, aby se pak tato práce mohla srovnávat s jinými ročníky, jejich koncepty příprav a jejich zhodnocení přínosu. To vše může vést ke zlepšování kvality vedení zahraničních praxí a většímu užítku pro osobní i profesní rozvoj studentů.

Výzkumná otázka byla formulována jako: „Jak studenti SOHUPu hodnotí provázení a přípravu školou před odjezdem, v průběhu a po ukončení jejich zahraničních praxí?“

2.3. Výzkumný soubor a metoda sběru dat

Pro specifické téma práce, reflexi zahraničních praxí studentů SOHUP, kdy chci shrnout a studenty zhodnotit právě jeden určitý ročník příprav, byl můj výzkumný soubor jednoznačně ohraničený. Při oslovování respondentů jsem jich měla k dispozici konečný počet spolužáků, pracovala jsem s jediným možným prvkem zařaditelným do výzkumu. Tyto znaky ukazují, že se tedy jednalo o metodu totálního výběru. (Miovský, 2006, s. 131).

Při oslovování respondentů jsem je zároveň seznamovala s tématem mého šetření. Právě tato skutečnost však právě mohla vést k tomu, že někteří z oslovených respondentů v souvislosti s šetřením o něj neprojevovali zájem. Dotazy podobného typu již totiž zodpovídali po příjezdu z praxí a také byli spolužáci zaneprázdnění školními povinnostmi. Moje práce ale měla být obsáhlejší a komplexnější než školní evaluace, je obohacená o konkrétní popis a obsah jednotlivých přípravných aktivit. Také měla proběhnout s odstupem od praxe, v přátelském, příjemném prostředí, kde se studenti mohli více otevřít. A ne v stresu ze školních povinností, který nastal po příjezdu z praxí. Tato studie měla také pojmout více námětů pro další ročníky praxí. Snad se mi jen nepodařilo dostatečně motivovat pro tuto myšlenku. Někteří z možných respondentů, kteří absolvovali zahraniční praxe, již také ukončili studium na CARITAS - VOŠs Olomouc.

Toto hrozící vyřazení některého z respondentů by vedlo ke snížení validity ve výsledcích mého výzkumu. Tyto obavy se však nenaplnily. Výzkumný vzorek byl i tak různorodý, s dostatečnou výpovědní hodnotou. To vyplývá i ze sebraných dat, kdy došlo k teoretické saturaci vzorku. Dospění k saturaci vzorku je hranicí, do kdy se předpokládá nalezení nových významných dat a zároveň dobou, do kdy by se měl sběr uskutečňovat (Hendl, 2008, s. 149). V případě mého výzkumu jsem s narůstajícím počtem respondentů nepřicházela již na zcela nové zásadní poznatky, pouze na malé odlišnosti. Proto jsem za každou cenu nenutila všechny možné respondenty ke spolupráci na mém výzkumu.

Jak už bylo zmíněno, mými respondenty se stali studenti SOHUPu, kteří absolvovali zahraniční praxe v letním semestru školního roku 2012/2013, moji spolužáci. Jejich celkový počet byl 14., ve věku od 21 do 25 let, jeden muž a třináct žen. Byly dohodnuty podmínky jejich anonymity, aby se při odpovídání cítili bezpečně. V případě mojí práce tento krok jsem si tento krok mohla dovolit, protože nešlo o získané informace vážící se ke konkrétním destinacím, ale k praxím jako takovým. Naopak, pokud bych se rozhodla zveřejňovat alespoň názvy destinací jednotlivých respondentů, domnívám se, že by nechtěli otevřít všechna témata, ke kterým jsem se jinak dostala. Respondenty jsem proto pouze označovala jako R1, R2...

3. ZPRACOVÁNÍ DAT

V této části zreflektuji formou evaluací studentů SOHUPu přípravu na jejich zahraniční praxe, na provázení během praxe a na ukončení praxí, provedu analýzu a interpretaci dat. Na závěr představím výsledky svého šetření.

Sebraná data v podobě doslovného transkriptu jsem analyzovala metodou otevřeného kódování (Strauss, Corbin, 1990). Prvně jsem si pročetla všechny data a opoznámkovala je. Poté jsem provedla otevřené kódování a skládala jednotlivé úryvky s jejich kódy k sobě. Přidala jsem k nim nadřazené pojmy, které jednotlivé celky vystihovaly. Poté jsem podobné, vzniklé celky znovu kompletovala, než vznikla struktura, která dávala smysl a byla přehledná. Pracovala jsem s vědomím toho, že nezáleží především na frekvenci jednotlivých výpovědí, ale na zachycení významu jednotlivých výroků, což je základ kvalitativního zpracování dat. Přesto, v místech, kde do jisté míry bylo možné data zobecnit, jsem data určitým způsobem kvantifikovala.

Ve vyhodnocení tak byly zaznamenány všechny odpovědi respondentů. Kromě těch, kdy šlo o příliš konkrétní informace, které by odhalovaly totožnost jednotlivých respondentů. A také ty části, které se odchylovaly od tématu práce. Při interpretaci dat jsem citovala samotné respondenty.

3.1. Interpretace dat

Při interpretaci dat představuji výsledky výzkumu ve vztahu k záměru práce. Cílem výzkumu bylo zjistit, jak studenti SOHUPu hodnotí provázení a přípravu školou během přípravy, průběhu a ukončení jejich zahraničních praxí. Pro přehlednost jsem výsledky rozdělila podle souvislosti do šesti okruhů, které se i přes oddělení prolínaly. Do tří okruhů. V první části byla tématem příprava studentů na zahraniční praxe. Předmětem dotazování bylo přibližně období jejich studia do absolvování výběrového řízení na zahraniční pracoviště. Jednalo se o přípravu studentů v rámci předmětů, tuzemských praxí, výběr zahraničních praxí, výběrové řízení na zahraniční praxe, speciální jazyková příprava. Druhá část se týkala provázení studentů před nástupem na praxi, konkrétně se jednalo o hodnocení přípravného týdne. Ve třetí části interpretuji data týkající se spolupráce respondentů s tutorem a mentorem. Ve čtvrté části píšou o hodnocení supervizního týdne po praxi. V páté části popisují obecná hodnocení a doporučení, která se netýkala nebo je nebylo možné přiřadit k předchozím oddílům.

3.1.1. Průběžná příprava studentů na zahraniční praxe v rámci vzdělávacího programu

Abych zjistila hodnocení respondentů v této části, ptala jsem se jich, co z teoretické nebo praktické přípravy na praxi využili. Dalšími otázkami bylo, do jaké míry respondent tuzemská praxe připravila na práci na zahraniční praxi, podle čeho si vybíral zahraniční praxi a jak hodnotil nabídkou pracovišť zahraničních praxí. Jak probíhalo výběrové řízení, navázání kontaktu s tutory praxí a jak hodnotí speciální jazykovou přípravu na praxi.

Řada respondentů navzdory jazykové bariéře uplatnila komunikační techniky a způsoby vedení rozhovoru s klienty z předmětu Teorie a metody sociální práce. Vliv na ně měly eticky zaměřené předměty, ze kterých si odnesli principy a hodnoty při práci s klienty, např. „*nebrat klientům odpovědnost za jejich životy*“ (R1). Dále respondenti uvedli přínos znalostí systému sociálního zabezpečení ze Sociální politiky, které porovnávali se zahraničním modelem. Využili znalosti o cílových skupinách na praxi, o migrantech a menšinách, z předmětu Problémy etnických menšin a Úvodu do mezinárodní sociální a humanitární práce, a znalost křesťanských reálií v religiózních zemích. Respondenti také uváděli teoretické základy z kurzu Sociální patologie, a jazykovou přípravu. Z praktické přípravy to byl Zátěžový výcvik a bezpečnostní příprava před praxí především v otázkách osobní bezpečnosti, Zdravotní nauky a Psychologie. Mnoho věcí se také naučili až na místě. Citlivost pro práci si mimo jiné odnášeli z celkové školní přípravy. „*Myslím, že mě na praxi připravila celková formace touto školou. Jde o většinu předmětů, které nás na takové zkušenosti ,druhotně‘ připravují.*“ (R5)

Přínos tuzemské praxe vůči zahraniční výjimečně hodnotili respondenti kladně, spíše jako minimální nebo žádný. Získali základní povědomí o dané cílové skupině, našli nějaké paralely v chování určitých skupin. Na tuzemských praxí si respondenti mohli zvyknout na určitou hierarchii v organizaci, způsob financování, zkušenosti z tuzemské praxe posloužily pro srovnání s realitou na stáži. Nízkou možnost přenosu dovedností vidí v odlišném kulturním prostředí, jazykové bariéře, tamní mentalitě, sociální situaci, podmínkách a možnostech práce. V některých případech to bylo i proto, že respondenti v zahraničí pracovali s jinou cílovou skupinou. Někteří respondenti považovaly tuto „nepřipravenost“ za počáteční handicap, který však v průběhu praxe většinou překonali. Některým respondentům dokonalá příprava ani nepřipadala možná. „*Na takovou práci v jiném kulturním prostředí se stejně nepřipravíš.*“ (R2)

Pro první rozhled výběru zahraniční praxe respondentům sloužil katalog pracovišť na webových stránkách školy. Odtud čerpali základní informace o jazykových požadavcích a finanční náročnosti praxe. Informace získali i v manuálu pro zahraniční praxe. Největší váhu měl kontakt se staršími spolužáky, kteří vyjízděli na daná pracoviště před respondenty, z jejich prezentací praxí a z osobních setkání s nimi. Při výběru pracoviště mělo místo i samostudium studentů.

S nabídkou pracovišť školou byli respondenti spokojeni, připadala jim pestrá atraktivní, snad by ještě uvítali více „*exotiky*“ (R5). Respondenti, kteří si zařizovali praxi v destinacích mimo katalog, si tuto možnost pochvalovali. Výhrady se týkaly neaktuálnosti katalogu v době jejich výběru pracovišť a nemožnost zúčastnit se praxí všech cílových skupin jako v prvním ročníku. Výběrové řízení těchto respondentů se i přes předem stanovená pravidla setkala s nepochopením, a až zlostí studentů. „*Doted' nechápu, podle jakých kritérií nás hodnotili, skoro mi přijde, že je to všecko nahodile. Někdo se za stejných podmínek plnění pravidel dostal, kam chtěl a někdo ne.*“ (R10) Jednalo se o případy, kdy některým „vybraným“ studentům v ročníku měla být nabídnuta zvláštní zařízení a zase jiní studenti byli „tlačeni“ na pracoviště, kam jet nechtěli. „*A potom skutečnost, že v nabídce byly i další země, které ale nabídli jen ‚vybraným‘ studentům, to je hodně zvláštní na to, že ‚máme všichni rovné šance‘ a ve své podstatě jsme o možnostech jet do některých zemí ani nevěděli.*“ (R8). Tuto skutečnost vnímali někteří respondenti jako silně demotivující.

Po výsledcích výběrového řízení se příprava respondentů profilovala, samostudiu o dané lokalitě a organizaci věnovali většinou velmi mnoho času. Navázali kontakt se svými tutory praxe, od kterých se také dozvídali cenné informace o daných zařízeních. Někteří z těchto informací i těch, které si zjišťovali respondenti sami, jen museli později zrelativizovat. „*Podle mého názoru člověk skutečně zjistí, jak se věci mají, až přímo v místě praxe, ale určitě má smysl si některé informace zjišťovat, přičemž je stále důležité je brát s rezervou a přemýšlet o nich.*“ (R9)

S další spoluprací s tutory měli respondenti různé zkušenosti, záleželo na konkrétních osobnostech. U někoho probíhala příjemně a bezproblémově, dobře byla respondenty hodnocena vstřícnost, psychická podpora, domluva s tutorem jak a kdy se budou kontaktovat a přiměřená kontrola. „*Super. Věcné setkání kdykoliv jsme potřebovali. Na rovínu, bez okolků jsme mluvili o hrozbách a rizicích. Zbytečně nás nezatěžoval, ale byl vždy na drátě.*“ (R2) Málo přínosný pak byl tutoring pro ty respondenty, kteří jeli na vlastní praxe, a tutor neznal

zařízení, které měli navštívit, a nemohl jim dát moc informací a tamní práci. Některý s tutorů, který pracoviště znal, byli podle respondentů zatíženi zažitými představami o způsobu práce organizace, přitom byla realita jiná. Poslední obtíží bylo časové vytížení tutora, díky čemuž vznikaly prodlevy v komunikaci.

Speciální jazykovou přípravu jako vstřícný krok ze strany školy hodnotili respondenti velmi kladně. Uvíтали by ještě větší časovou dotaci této přípravě, ale byli vědomi, že už takto tyto kurzy byly pro školu finančně náročné. Větší efektivita a výsledky kurzů by podle nich mohly být ovlivněny větší snahou z jejich strany, jako u každého jazyka. To ale podle nich také nebylo dostatečně možné, protože bylo v zimním semestru a před odjezdem mnoho jiných starostí a povinností. Přínosnějšími by podle respondentů jazykové kurzy mohly být také tehdy, kdyby se studenti více rozdělili po oblastech, kam odjížděli. To kvůli studiím reálií a odlišným cílovým skupinám zemí praxe, ne jen po základních jazykových skupinách. V kurzech se věnovali hlavně konverzaci, což pro některé respondenty bylo jenom opakováním, některým jim chyběla rozvojově zaměřená slovní zásoba. Respondent navrhl, aby jazyková příprava probíhala raději jako intenzivní týdenní kurz před odjezdem.

3.1.2. Příprava a provázení studentů před nástupem na praxi

Pro zhodnocení v této části jsem použila otázky, jak respondent hodnotí přípravný týden – po jednotlivých částech. Organizačně administrativní školení, PR blok, Seminář k ročníkové práci, tutoring, kulturní příprava a supervize.

Přípravný týden proběhl dva týdny před odjezdem studentů na jejich zahraniční praxe. Tzn. mimo jiné v dobách největších příprav, kdy bylo nejvíce zařizování v místech bydliště a loučení s přáteli a rodinou. To samo o sobě bylo náročné, říkali respondenti. Jejich první asociace k tomuto bloku přípravy byla, že byla příliš dlouhá a měla by se smrsknout do méně dní. Při organizačně administrativním školení respondenti dostali důležité informace o zajištění praxe. Pro ty studenty ale, kteří na stáže vyjížděli v rámci programu Erasmus, nebyla téměř přínosná. PR blok by respondenti uvítali zařadit dříve, aby lépe využili informace například pro shánění sponzorů. Využity pak byly informace o podobě příběhu do Sochy příběhů.

Informace k ročníkové práci byly podány srozumitelně, respondenti však uváděli, že tyto informace zapadly v předodjezdovém stresu. Raději by slyšeli pokyny k zadávání absolventské a bakalářské práce, kterých se jim jinde nedostalo a přitom je považovali za

velmi důležité. Tutoring, který byl naplánovaný v přípravném týdnu proběhl jen u několika respondentů. Spíše jej měli individuálně naplánovaný jindy, proto tento čas nebyl využitý.

Při kulturní přípravě v daném roce měli být přítomni dva školní pedagogové a jeden externí (A. Ramani), který daný den nedorazil. Snad i tato skutečnost a celkový stres z odjezdu byly příčinou zklamání a nízkého hodnocení respondenty této části přípravy. *„Několik her, které, no, nebyly víceméně přínosné. Chyběl zahraniční lektor, od kterého jsme dost čekali.“* (R11) Respondenti se shodovali, že z tohoto bloku bylo možné vylézt více.

Supervizi před praxí respondenti hodnotili různým způsobem, byla velkým tématem. Pro některé bylo přínosně zastavit se v předodjezdovém shonu a podívat se s nadhledem na praxi samotnou. Odnesli si k zamyšlení např. upozornění, jestli chtějí, aby byli z domu informováni o špatných zprávách. Ocenili seznámení se supervizory, navázání důvěry pro supervizi po návratu. Pro jiné respondenty byl tento kontakt i tak málo „důvěrný“, dali by přednost supervizorovi ze zátěžového výcviku, kterého znali delší dobu. Některým respondentům nevyhovovala skupinová forma supervize, uvítali by možnost individuálně kontaktovat supervizory v případě potřeby. Respondent také navrhl, aby supervize byla méně organizovaná ze strany supervizorů a zakázka by spíše mohla vzejít přímo ze skupiny. Některé z respondentů pozastavení se před praxí „rozhodilo“. *„Možná to bylo mým naladěním, ale neměla jsem moc chuť dokola psát, proč se na praxi těším, z čeho mám obavy apod. (...) Mě spíš vydeptala ještě víc, než jsem byla.“* (R7) Někteří z těch, pro které supervize před praxí v tu dobu nebyla přínosná, ji později hodnotili pozitivně. *„Tehdy mi to nepřipadalo důležité a psychicky mě to spíš rozhodilo. Ale zároveň jsem dostala mnoho podnětů, nad kterými na praxi přemýšlet, takže mi ta supervize zpětně připadá nejdůležitější bod celého týdne.“* (R2)

Školení o bezpečnosti na zahraniční praxi považovala většina respondentů za velmi užitečné, snad i nejdůležitější v přípravném týdnu. Bylo to zopakování a doplnění informací ze zátěžového výcviku. Někteří si odnesli jen pár informací, a to že: *„... že můžu na každém kroku umřít a že se musím vrátit v pořádku domů.“* (R4)

3.1.3. Provázení studentů v průběhu zahraniční praxe

Pro zhodnocení v této části jsem použila otázky: jak hodnotí spolupráci se svým tutorem a mentorem během praxe, co pro něj v tomto „vztahu“ bylo přínosné a co ne.

Spolupráce s mentorem byla hodnocena různým způsobem. Nedorozumění zaznamenali zpravidla ti respondenti, kteří odjížděli na vlastní praxe nebo byli na pracovišti prvními studenty. Jednalo se především o potíže při vyjasňování pozice studenta v organizaci. Také mentor pracoviště, kam byly praxe organizovány pravidelně, spolupracoval špatným způsobem. Šlo o jazykovou bariéru i osobní přístup. V ostatních zařízeních probíhala podle respondentů spolupráce s mentory spíše bezproblémově, přestože ne vždy se studenty řešili cíle praxe. Některý z mentorů byl respondentem hodnocen velmi dobře, vedl jej, byl k dispozici, pravidelně procházel cíle a došlo i k evaluační schůzce. Důležitými respondenti považují vyjasnění pozice a pravidel v organizaci, to, aby měl mentor povědomí, co má student na praxi dělat a dobrá komunikace.

Spolupráce s tutorem během praxe probíhala u většiny respondentů v pořádku, hodnotili ji jako přínosnou a dobrou. Osvědčil se zmíněný postup – mít domluvené termíny a způsob, jak o sobě dávat vědět. *„Co se mi hodně líbilo, tak měli jsme před odjezdem stanovené termíny, kdy a jak se tutorovi ozvem (po příjezdu do organizace, průběžné zprávy apod.) a kromě toho nás nijak extra nekontroloval, za což jsem byla ráda. Pokud jsem si splnila to, co dohodnuté bylo, tak už mi nikdo ‚za zadkem‘ nestál.“* (R11) Velmi kladně respondent ohodnotil v jeho případě možnost zvolit si vlastního tutora.

3.1.4. Provázení studentů po ukončení zahraničních praxí.

Pro zjištění hodnocení respondentů této části jsem se ptala, jak hodnotí supervizní týden po praxi – po jednotlivých částech: administrativní schůzka vč. vyúčtování, individuální tutoring. Dále prezentace zahraničních praxí studentům nižších ročníků, evaluace a reflexe bezpečnosti na praxi, supervize a vkládání kamenů do sochy příběhů.

Druhý týden po plánovaném příjezdu ze zahraničních praxí se pro většinu respondentů konal supervizní týden. Nezúčastnili se ti z respondentů, jejichž praxe přesáhla dobu tří měsíců. Tito respondenti pak pouze provedli vyúčtování praxe a absolvovali individuální supervizi, které hodnotili velmi dobře, rozhodně jako důležitou pro „uzavření“ praxe.

Setkání pro administrativní záležitosti bylo důležité jak pro respondenty, kteří absolvovali praxe před program Erasmus i pro ty ostatní. V souvislosti s vyřizováním vyúčtování nezaznamenali žádné problémy. Naplánovaný prostor pro individuální tutoring využili jen někteří z respondentů, většina měla schůzky jinak individuálně domluvené. Některé setkání

s mentorem bylo o to obtížnější zrealizovat kvůli vzdálenosti působiště mentora a školy, Olomouce.

Evaluaci zahraničních praxí a bezpečnosti na praxích hodnotili respondenti neutrálně. Spíše si ani nedokázali vzpomenout, o čem byla řeč a z toho usuzovali, že tam neproběhlo nic závratného. Pro některé dotazované to byla možnost vyjádřit se, což ocenili, nicméně věděli o dalších ve skupině, kteří se v tomto otevřeném prostoru kvůli obavám z nepříjemností nesevěřili s některými problémy na praxi.

Prezentace zahraničních praxí nižším ročníkům byla pro respondenty možností poprvé promluvit o praxích a dozvědět se něco o spolužácích, což hodnotili pozitivně. Omezujícím bylo časové ohraničení jednotlivých prezentací a přerušování projevu v případě překročení limitu. Někteří respondenti uvedli, že kvůli tomu museli svoji prezentaci uspěchat, což snížilo kvalitu a přínos nižším ročníkům. Z toho důvodu by navrhovali rozložit prezentace do více dní. Někteří z dotazovaných by před prezentacemi dali přednost osobnímu setkání se studenty, kteří by o danou praxi měli zájem.

Supervize po praxi byla respondenty hodnocena lépe, než ta před odjezdem. Pro mnohé byla přínosným startem pro uvažování nad stážemi a v procesu jejich zpracování. Některým respondentům opět nevyhovovala forma vedení supervize, také by spíše uvítali, pokud by byla individuální. „*Takový intimní problémy se nedají řešit ve velké skupině lidí, co jste čtvrt roku neviděli.*“ (R2). Většina z těchto respondentů však individuální supervize nevyužila. „*Pro tu (individuální supervizi) podle mě ale v daném týdnu nebyl prostor, a tím, že jsme pak už nechodili do školy, bylo obtížné si ji domlouvat a sbírat k ní síly.*“ (R10) Někteří respondenti by uvítali zařazení supervize dříve po příjezdu, zvláště pokud na praxe odjeli a přijeli z ní dříve, než bylo plánováno. Jako jeden z přínosných způsobů dobré reflexe po praxi se ukázalo setkání respondentů navzájem. „*Největší a nejlepší ‚supervize‘ pak stejně byla, když jsme se všichni spolužáci potkali v hospodě a povykládali. Byli jsme lidé, kteří zažili to samé, bylo to neformální a rozuměli jsme si navzájem.*“ (R9)

Poslední aktivitou v týdnu bylo vkládání kamenů do Sochy příběhů, které respondenti vnímali jako příjemné ukončení supervizního týdne a celých praxí. Líbila se jim atmosféra, organizace aktivity, sdílení příběhů. Problémy s tvorbou příběhu do Sochy se týkaly postřehu, že respondenti nemohli příběh pojmout zcela podle sebe, text byl upravován do čtivější, ne však jejich interpretace a tak některé příběhy ztratily originalitu každého z respondentů, uvedli. Nepochopení a rozladěnost respondentů souvisely s některými oficiálními nebo

„s rádoby citovými výlevy“ (R7) pronesenými projevy. „Sice jsme po příjezdu, plni emocí nechápali nějaké proslovy vysoce postavených lidí, protože my jsme právě prožili něco úplně jiného! Ale bylo to docela fajn.“ (R3)

Celkově respondenti hodnotili supervizní týden lépe, než Přípravný týden před praxí, přestože by jej také navrhovali zkrátit do méně dní. Jako hlavní přínos dotazovaní uvedli to, že mohli být pospolu s přáteli a že si v tomto týdnu „uzavírali“ praxe. Pro mnohé byl tento týden velmi náročný, ne však pro program ve škole, ale kvůli dalším školním povinnostem, jako odevzdávání ročníkových prací, zprávy z praxe, zadávání témat závěrečných prací, někdo se připravoval na zkoušky atd. Do toho byli respondenti konfrontováni zpátky s českou kulturou a to pro některé bylo velmi náročné a považují toto období za velmi stresové.

3.1.5. Další doporučení ohledně přípravy na zahraniční praxe

Pro připomínky nebo navrhnutí změn jsem nechala respondentům prostor, v případě, že by chtěli doplnit něco, co ještě nebylo řečeno. Také to bylo místo, kde mohli celkově zhodnotit průběh zahraničních praxí.

Respondenti zmínili, že oceňují vůbec možnost zahraničních praxí, pro mnohé byla tato stáž jeden z hlavních důvodů, proč se na CARITAS - VOŠs Olomouc hlásili. *„Celkově spolupráci se školou během praxe hodnotím jako dobrou, podpůrnou. Myslím, že se hodně snaží a že je to jeden z největších benefitů školy pro studenty.“ (R2)* Dotazovaní také vnímali propracovaný systém, který se snažil studenty na zahraniční praxe připravit. Přesto by v některých etapách přípravy dali přednost hledání zakázky u nich samotných před připraveným programem, školeními (např. supervize). *„Myslím, že se škola snažila nás na praxi co nejvíce a co nejlépe připravit, ať už zátěžovým výcvikem, různými předměty, či výukou cizích jazyků. Věřím, že přípravný týden a supervizní týden měly sloužit k co nejlepší přípravě a vstřebávání zážitků z praxe, avšak podle mého je nutné na tomto ještě zapracovat a ptát se samotných studentů, co by potřebovali.“(R9)*

Při celkovém hodnocení praxí zazněly kladné reakce na spolupráci se školou ve vyřizování administrativních záležitostí v době praxe a na možnost absolvovat praxe v rámci projektu Erasmus. Z finanční stránky praxe respondenti také ocenili mimořádné stipendium poskytované Cyrilometodějskou teologickou fakultou a možnost cestovního pojištění přes Univerzitu Palackého. Příspěvek CARITAS-VOŠs Olomouc hodnotili také pozitivně, přestože by navrhovali přidat do seznamu spolufinancovaných školou další položky (např.

500 Kč na internet a telefon jako naprosto nedostačující výše, přidat položku jídla a vůbec všech výdajů). Na druhou stranu si dotazovaní uvědomovali finanční zátěž pro školu, kterou stáže představují. Některému respondentovi možnost financování přes Erasmus připadala jako nespravedlivá vůči těm, co tuto možnost na své praxi neměli. V celkovém náhledu na praxe pak respondenti ještě jednou negativně ohodnotili výběrové řízení na jejich praxe.

3.2. Vyhodnocení výzkumu

Základním zjištěním bylo, že na zahraniční praxe kladou velký důraz jak respondenti, tak škola. CARITAS-VOŠs Olomouc ze strany propracovaného systému zahraničních praxí, pro studenty je to jeden z důvodů studia a jeden z největších zdrojů zkušeností. Proto oběma záleží na jejím správném průběhu.

Respondenti na základě vlastních zkušeností vyjmenovali některé z předmětů a kurzů, ze kterých využili teoretické vědomosti a praktické zkušenosti na jejich zahraniční praxe. Tuzemské praxe na zahraniční stáže studenty spíše nepřipravovaly, daly jim však určitý základ zkušeností s vybranou cílovou skupinou. Respondenti zmiňovali, že připravit se naprosto komplexně, na všechno, stejně v rámci výuky nebylo možné.

Nabídku praxí ze strany školy považují respondenti za velmi dobrou, zvláště ocenili možnost vlastní praxe. Jako problémové vnímali výběrové řízení konané v daném akademickém roce. Speciální jazyková příprava respondenty obohatila, stejně tak se před praxemi věnovali hledání informací o lokalitách a organizacích. Nejužitečnější byly přímé zkušenosti studentů starších ročníků, kteří již praxe absolvovali. Při spolupráci s tutory respondenti ocenili stanovení systému, jak a kdy se budou navzájem kontaktovat

Přípravný týden vnímali respondenti, kteří byli v předodjezdovém stresu, jako dlouhý a ne příliš přínosný. Tento kurz by se mohl zkrátit a zintenzivnit. Nejvíce poznatků si odnesli ze supervize a kurzu bezpečnosti na praxi. Nejméně přínosná pro respondenty byla kulturní příprava.

Během praxe studenti spolupracovali s mentory, kde se objevovaly problémy jak u mentorů nových pracovišť, tak i ve stávajících organizacích. S tutory probíhala spolupráce u většiny respondentů v pořádku, docenili nepřílišnou kontrolu, přitom se sami snažili plnit dohodnuté povinnosti.

Supervizní týden po ukončení zahraniční praxe vnímali respondenti jak důležitý čas pro ukončování a uzavírání vlastních praxí. Kladně hodnotili možnost prezentace vlastních praxí jak studentům mladších ročníků, tak spolužákům navzájem. Supervize po praxi byla pro mnohé respondenty velmi důležitá, někteří z nich by však po praxi uvítali spíše individuální formu supervize. Vkládání kamenů do sochy příběhů byl pro mnohé pěkný a formální způsob zakončení zahraničních praxí.

Z obecných doporučení vyplynul požadavek na školu ne vždy zadávat program, ale více se ptát samotných studentů, co potřebují a s nimi tvořit zakázku. Jako velmi dobrou příležitost respondenti viděli možnost odjet přes program Erasmus a finanční výhody poskytované Univerzitou Palackého. Celkově byly praxe ohodnoceny jako dobře zvládnutý program.

3.3. Reflexe tazatele

V přístupu k respondentům jsem si uvědomovala, že budu předstupovat před vlastní spolužáky. To pro někoho může být úleva, protože se nejedná o cizí osoby, dokonce snad i o velmi blízké přátelé. Pro mě osobně to byl spíše stresový faktor, protože jsem věděla, že každý z nich v tu dobu píše vlastní závěrečné práce. A tedy že i oni jsou časově vytíženi. Hlavně u mě ale převládal pocit, domněnka, že spolužáci budou k mé práci o to kritičtější. Vždyť že i oni vědí, jak se má výzkum správně provádět. Proto jsem se úzkostně snažila neudělat chybu. Nakonec jsem ale poznala, že obavy nebyly třeba. Právě proto, že i respondenti psali své první závěrečné práce tohoto typu, i oni si uvědomovali, že se je teprve učíme psát. A navíc, téma je nakonec zaměstnávalo více, než přemýšlet nad strukturou kladených otázek.

Na jednu stranu, v mém výzkumu šlo spíše o výpovědní hodnotu odpovědí, nebylo třeba příliš hledat skryté významy v řečeném. Ze sebraných odpovědí jsem však cítila, že někteří respondenti ještě potřebovali něco někomu říct, dokončit to, uzavřít praxe. V tomto směru vidím jeden z přínosů mé práce.

Zpracování tématu zahraničních praxí ve mně opět vzbuzovalo emoce a vzpomínky ohledně vlastní zahraniční praxe. Snažila jsem se ale nepřenášet je do sběru dat a neřídít se jimi zvláště při jejich interpretaci. Při zpětném zhlédnutí práce konstatuji, že se mi tento záměr docela dařil.

ZÁVĚR

Cílem mojí práce bylo zjistit, jak studenti SOHUPu hodnotí provázení a přípravu školou před odjezdem, v průběhu a po ukončení jejich zahraničních praxí. Jednalo se o konkrétní ročník studentů, těch, kteří absolvovali zahraniční praxe v akademickém roce 2012/2013.

V teoretické části jsem nastínila ukotvení odborného praktického vzdělávání studentů sociální práce. Popsala jsem koncept studijního oboru Sociální a humanitární práce na CARITAS-VOŠs Olomouc a profil absolventa. Shrnula jsem systém přípravy studentů SOHUPu na jejich zahraniční praxe, předměty, kurzy, speciální přípravy, které absolvovali. Systém přípravy obsahoval část věnovanou přípravě před nástupem na praxi, v průběhu a po ukončení zahraničních praxí. V praktické části jsem popsala výzkumnou strategii práce, metodu sběru dat, vymezila jsem výzkumný soubor a výzkumnou otázku. V další části jsem reflektovala formou evaluací studentů SOHUPu přípravu na jejich zahraniční praxe, na provázení během praxe a na ukončení praxí. Představila jsem výsledky svého šetření, které byly značně provázané s literaturou použitou v teoretické části.

Z evaluací vyplynulo, že mnohá příprava na zahraniční praxe studentů SOHUP byla přínosná a poznatky a zkušenosti respondenti zúročili během praxe. Některé části přípravy měly své limity a nebyly příliš dobré. Přesto zahraniční stáž studenty značným způsobem obohatila po profesní i osobní stránce. Náhled respondentů na přípravu a jejich návrhy na změny v části Interpretace dat mohou být využity pro vylepšení systému praktického odborného vzdělávání studentů SOHUP.

BIBLIOGRAFIE

Knižní zdroje:

HAVRDOVÁ Z., HAJNÝ, M. a kol. 2008. Praktická supervize. Praha: Galén

HENDL J. 2008. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál

KAHÁNKOVÁ J. 2007. Průvodce odborným praktickým vzděláváním v sociální práci. Ostrava: Tiskmorava.

KOPŘIVA K. 1997. Lidský vztah jako součást profese. Praha: Portál.

MAROON I., MATOUŠEK O., PAZLAROVÁ H. 2007. Vzdělávání studentů sociální práce v terénu. Praha: Karolinum.

MIOVSKÝ M. 2006. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada Publishing.

NAVRÁTILOVÁ, J. 2010. Pojetí praktického vzdělávání sociálních pracovníků. Disertační práce. Masarykova Univerzita v Brně

PALAŠČÁKOVÁ D. A kol. 2012. Průvodce praktickým vzděláváním na CARITAS – VOŠs sociální Olomouc. Olomouc: Caritas – VOŠs Olomouc.

STRAUSS A.L., CORBIN J. 1990. Basics of qualitative research. London: Sage

ÚLEHLA I. 2009. Umění pomáhat. Praha: Slon.

Vnitřní materiály CARITAS VOŠs Olomouc, 2013 (Akreditační spis Sociální a humanitární práce 2013; anotace jednotlivých předmětů)

Internetové zdroje:

Asociace vzdělavatelů v sociální práci: minimální standard vzdělávání v sociální práci ASVSP. 2011 [online]. [cit. 2014-06-04]. Dostupné z: <http://www.asvsp.org/standardy.php#praxe>

CARITAS Vyšší odborná škola sociální Olomouc 2013 [online]. 2013 [cit. 2014-06-01]. Dostupné z: <http://www.caritas-vos.cz/cz>

HANUŠOVÁ M., OUDOVÁ D., VOTAVA J., Paměť a učení. Praha: Česká zemědělská univerzita. [online]. 2003[cit. 2014-06-04]. Dostupné z: <http://etext.czu.cz/img/skripta/64/pamet-1.pdf>

HAVRDOVÁ Z. Vzdělávací supervize a kvalita začínajících sociálních pracovníků. Sociální práce/Sociální práca. [online]. 2007, č. 4, s. 78-86. [cit. 2014-05-05]. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/4-2007_praxeasupervizevsp-120116135450.pdf

Praxe Sociální a humanitární práce. CARITAS Vyšší odborná škola sociální [online]. 2013 [cit. 2014-06-10]. Dostupné z: <http://www.caritas-vos.cz/cz/studium/prakticke-vzdelavani/praxe-socialni-a-humanitarni-prace>

Profil absolventa Sociální a humanitární práce. Olomouc, Caritas VOŠs Olomouc, 2012. [online]. [cit. 2014-06-04]. Dostupné z: <http://www.caritas-vos.cz/admin/files/ModuleText/10-profil-absolventa-sohup-listopad-2012-final.doc>

Sociální a humanitární práce. CARITAS Vyšší odborná škola sociální Olomouc [online]. 2013 [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: <http://www.caritas-vos.cz/cz/studium/vzdelavaci-programy/socialni-a-humanitarni-prace>

Vnitřní informační systém školy – anotace předmětů

1. Janův 4, 8 - 16. Biblenet [online]. 2009 [cit. 2014-06-04]. Dostupné z:<http://www.biblenet.cz/app/bible/passage?passagePath.path=1%20januv%204,8-16>

PŘÍLOHA Č. 1 - NÁVOD ROZHOVORU

1. Průběžná příprava studentů na zahraniční praxe v rámci vzdělávacího programu

- Co z teoretické nebo praktické školní přípravy jsi využil/a na praxi?
- Do jaké míry tě zahraniční praxi připravila tvá tuzemská praxe?
- Co hrálo roli při výběru tvé zahraniční praxe?
- Jak jsi hodnotil/a nabídku zahraničních praxí a možnost výběru vlastní organizace?
- Jak jsi hodnotil/a výběrové řízení na zahraniční praxe?
- Do jaké míry pro tebe byla přínosná speciální jazyková příprava?
- Jak hodnotíš spolupráci s tutorem před zahájením zahraniční praxe?

2. Příprava a provázení studentů před nástupem na praxi

- Jak hodnotíš přípravný týden na praxe?
- Jak hodnotíš Organizačně administrativní školení, PR blok, Seminář k ročníkové práci, tutoring, kulturní přípravu a supervizi?

3. Provázení studentů v průběhu zahraniční praxe

- Jak hodnotíš spolupráci s tutorem během zahraniční praxe?
- Jak hodnotíš spolupráci s menorem během zahraniční praxe?
- Co pro tebe bylo v této spolupráci přínosné a co méně přínosné?

4. Provázení studentů po ukončení zahraničních praxí

- Jak hodnotíš supervizní týden po praxi?
- Jak hodnotíš Administrativní schůzku (vč. vyúčtování), individuální tutoring, prezentace zahraničních praxí nižším ročníkům, evaluaci, reflexi bezpečnosti na praxi, supervizi a vkládání kamenů do Sochy příběhů?

5. Další doporučení ohledně přípravy na zahraniční praxe

- Jak celkově hodnotíš zahraniční praxe?
- Je něco dalšího, co bys rád/a doplnil/a k tomu, o čem jsme mluvili nebo celkově k zahraničním praxím? Další připomínky, návrhy,...